

Received / Geliş
03.05.2018

Article History
Accepted / Kabul
10.06.2018

Available Online / Yayınlanma
20.06.2018

A VIEW OF MUSIC CULTURE IN HISN-I MANSUR

HISN-I MANSUR MÜZİK KÜLTÜRÜNE BAKIŞ

Murat BULGAN¹

Abstract

If music is regarded only as musical instrument, rhythm and sound intensity will suffice to do textual analyzes like Chemistry to get results. Whereas, social structures do not change in a day, music also will not acquire character and texture in a day. In essence, the human genetic structure does not change; it is not hard to observe that "music genetics" shows parallels to their geography and community. In this study a few examples will represent music of Adıyaman to our readers.

Key Words: Adıyaman, Folkmusic, Ethnomusicology, Hisn-ı Mansur.

Özet

Müzik yalnızca çalgı aleti, ritim ve ses yoğunluğu olarak kabul edilecek olunursa, o vakit sonuçları elde etmek için Kimya Bilimi gibi dokusal analizler yapmamız yeterli olacaktır. Hâlbuki sosyal yapılar bir günde nasıl değişmeyeceği gibi, müzikte bir günde karakteristiğini ve dokusunu elde etmeyecektir. Özünde insanın genetik yapısı nasıl değişmiyor ise, coğrafyanın ve topluluklarında "müzik genetiği" buna paralellik gösterdiğini gözlemlemek pek zor olmayacaktır. Bu çalışmada birkaç örneklerle Adıyaman müziğinin okuyucuya sunulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Adıyaman, Müzik Etnolojisi, Hisn-ı Mansur.

¹ Doç. Dr. Murat Bulgan. Yeşilyurt, Malatya. Türkiye

Giriş

Bilindiği üzere sosyal yapıların varlıkları, kültürel değerlere bağlı ve orantılıdır. Adıyaman, geniş ve verimli araziye sahip olmakla birlikte, zengin tarihi ve sosyokültürel dokusu ile ciddi müzik kültürüne ev sahipliği yapmaktadır. Önceleri başlıca bir Tarım şehri olarak bilinen Adıyaman, günümüzde sanayileşme sürecini hızlıca geliştirmektedir. Adıyaman'ın, verimli müziğinin olmasının başlıca nedenlerinden biri mühim kültürel parametrelere sahip olmasındandır.

Adıyaman Tarihini derinlerinde topraklarında Asur, Hitit, Pers gibi uygarlıklarını görmüş ve yaşamıştır. Osmanlı dönemindeki adı Hısn-ı Mansur olarak bilinen Adıyaman, dünyaca ünlü Komagene Uygarlığına ev sahipliği yapan Nemrut Dağını yine sınırları içerisinde barındırmaktadır. Hızla büyüyen ve günümüzde 615 bin civarında bir nüfusa sahip Adıyaman, 1954 yılına kadar kuzeyinde bulunan Malatya ilinin ilçesiydi. Günümüzde sekiz ilçesi bulunmaktadır. Bunlar; Besni, Çelikhan, Gerger, Gölbaşı, Kâhta, Merkez, Samsat, Sincik bulunmaktadır (hwww.adiyaman.gov.tr).

Gözlem

Etnisitelerin kültürel dokuları evrensel olmadığı gibi, buna bağlı müzikleri de farklı anlam ve dokusal yapıya sahip olacaktır. Müzik kültürü, bir toplumun hafızası olmakla birlikte, tarihsel ve sosyal süreçleri kodlamaktadır. Bu düşünceden yola çıkarak, eski adı ile Hısn-ı Mansur olarak bilinen Adıyaman'ın Müziğine yer verilmiştir.

Öncelikle, Adıyaman'da hâkim olan enstrüman/saz başlıca orta Asya'dan günümüze kadar ulaşan mızraplı ve telli enstrüman olarak bilinen Bağlama enstrümanıdır. Bu yörede Bağlama'nın farklı ebatları kullanıldığı görülmektedir. Bağlama'nın önemi özellikle Adıyaman merkez ilçenin köylerinde, Gölbaşı ve Çelikhan gibi ilçelerinde köylerinde yoğun olarak kullanılmakta ve hatta kutsallık atfedilmektedir. Yine Adıyaman merkeze bağlı, dağ köylerinde ve Çelikhan ilçesinin köylerinde "Dede Sazı" olarak tanımladığımız eski adı ile geleneksel Bağlamalar gözlemlenmektedir. Halk müziğinin kalelerinden biri olarak sınıflandırabileceğimiz Adıyaman'da, Bağlama icrasında özellikle "Bağlama Düzeni" dediğimiz düzen, yaygın olarak kullanılmaktadır. Adıyaman yöresinde sıklıkla gözlemlenen Bağlamalar, aşağıda bulunan (Resim I, Resim II) Bağlamalara benzerlik göstermektedir.



Resim I.



Resim II.

Önceleri “usta çırak kültürü” ile aktarılan bu enstrümanlar, son yıllarda Adıyaman’da açılan Belediye Konservatuarının da katkıları ile yeni nesillere aktarılmaktadır. Türk Halk Müziğinin hakim olduğu Adıyaman ve ilçelerinde Türk sanat müziğini ender olsa da görmek mümkündür. Adıyaman’da öne çıkan bir diğer enstrüman ve müzik kültürü ise Davul ve Zurnadır.



Resim III.

Adıyaman düğünlerinde, davul ve zurna mutlak ve kesindir. Halk danslarında çok gelişmiş olan Adıyaman’ın, özellikle Kâhta ilçesi halk dansı hususunda, kendine özgü bir ekol oluşturmaktadır. Buda kültürel etkileşimin devam ettiğini kanıtlamaktadır. Bunların dışında, Adıyaman’ın geniş bir Türkü repertuarı olduğu bilinmektedir. Henüz birçok eserin notaya alınmadığı ve arşivlenmediği bilinmektedir.

Adıyaman Türkülerine Birkaç Örnek:

- Havalar Ayaz: Derleyen: Mehmet Seske, Kaynak Kişi: Mahmut Çetinkaya: Ritim/Usul: Basit 4/4.
- Düz Dara Yar Düz Dara: Söz ve Müzik - Aziz Çelik - Ritim/Usul: Basit 4/4.
- Gölbaşına Vardım Yolları Çamur: Ragıp Binzet - Derleyen: Mehmet Seske :Ritim/Usul: Basit 2/4.
- Ay Doğar Aşar Gider: Derleyen ve Kaynak Kişi: Mehmet Seske - Ritim/Usul: Basit 4/4.
- Eyvanına Vardım (Türkmen Gelini): Kaynak Kişi: Aziz Çelik – Derleyen: Mehmet Seske – Ritim /Usul: Basit 4/4.²

Adıyaman Türkülerinde, aşk, sevgi, özlem, ayrılık/gurbet ve özellikle tarım gibi temaların işlendiğini görmek mümkündür. Ritim olarak, genel itibari ile ana usul yani basit usuller etrafında yoğunlaştığını ve makamsal olarak genelde Hüseyini ve Hicaz kullanılmaktadır. Kırık havalarının yanı sıra uzun havaları’ da mevcuttur. Adıyaman müziğinin derlenerek TRT Müzik/Nota Arşivine kazandıranların başında olan ve kendisinde aslen Adıyamanlı/Gölbaşı olan TRT sanatçısı Mehmet Seske dememiz mümkündür³ . Bunun yanında Adıyaman Belediyesinde görev yapmış ve aslen Adıyaman Kâhtalı olan Aziz Çelik’in Adıyaman müziğine olan katkıları azımsanmayacak niteliktedir. Yine günümüzde birçok Adıyamanlı müzisyenin, müzik üretimine devam ettikleri umut verici bir durumdur.

² Bu eser TRT arşivinde 3269 no. ile kayıtlıdır.

³ Adıyaman Türkülerininin TRT arşivi sayfası, <http://www.trtnotaarsivi.com/thm arama.php>.

ÖNERİ VE SONUÇ

Eski adı ile Hısn- Mansur olarak bilinen ve henüz 1954 yılında il olan Adıyaman, verimli kültürel coğrafya'da bulunmaktadır. Bir tarım ili olarak tanımlayabileceğimiz ilin kültürel değerlerini ve özellikle folklor dokusunu hızlı şekilde güçlendirmesi gerekmektedir. Müzik genetiğinde Türk Halk Müziği var olan Adıyaman'ın, bu müzik değerlerine sahip çıkarak, güçlendirmesi ve kurumsallaştırması, özellikle Halk dansları konusunda ciddi kurumsallaşmaya ihtiyacı olduğu görülmektedir. Kahta ilçesinin, "Halk Dansı Kalesi" olma yolunda ciddi kurumsal adımlar atması gerekmektedir. Böylece Adıyaman ili, Nemrut Dağı'na ilaveten, Halk dansları ve kültürel müziği ile anımsanacaktır.

KAYNAKÇA

- Ataş, Murat: "Malatya Arguvan İlçesi Kültürünün Bölge ve Bölge Halkına olan Sosyoekonomik Katkıları", İnönü Üniversitesi, 2007.
- Bahadır, Ayla: "Bir Otodidakt Olan Aziz Çeliğin Adıyaman Halk Kültürüne Yapmış Olduğu Katkılar", İnönü Üniversitesi, 2007.
- Doğan, Sadık: "Adıyaman Türkülerinin Geleneksel Türk Halk Müziği Bakımından Müzikal Analizi ve Klasifikasyonu". 2012.
- <https://kevseravci02.weebly.com/el-sanatlar305-ve-halk-oyunlar305.html> (2018 alındı.)
- <http://www.adiyaman.gov.tr/adiyaman-tarihi> (2018 alındı.)
- <https://www.turkudostlari.net/kimdir.asp?kim=243> (2018 alındı.)
- <http://anadolusazevi.com/> (2018 alındı.)
- <http://www.turkuler.com/nota/tumyoreler.asp?yoresi=Ad%FDyaman> (2018 alındı.)
- http://www.trtnotaarsivi.com/thm_arama.php (2018 alındı.)